

ТМ	Г. XXI	Бр. 3-4	Стр. 333 - 336	Ниш	јул - децембар	1998.
----	--------	---------	----------------	-----	----------------	-------

Приказ дела

Примљено: 20.11.1998.

Биљана Стајић

ВАСПИТАЊЕ У ШКОЛИ *

Novoj kwizi dr Branka Jovanovi}a [kola i vaspitawe, koja na kriti~ki i nau~no utemeqen na~in promi { qa proces vaspitawa u { koli i osnovne ~inioce ovog procesa, najvi { e } e se obradovati studenti pedago { kih fakulteta, u~iteqi, nastavnici, vaspita~i, ali i svi oni koji se neposredno ili posredno bave vaspitawem i obrazovawem mladih.

Kwiga je podeqena u pet delova i sadr ` i tekstove koje je autor objavq ivao u kwigama, ~asopisima i zbornicima u per iodu od 1992-1997. Godine, kao i nove tekstove. Posebnu pogodnost za studente predstavqa ~iwenica da se na kraju svakog dela nalazi spisak literature, { to im mo ` e pomo } i pri izradi seminarskih radova i u studioznijem prou~avawu ove oblasti.

U prvom delu, koji predstavqa neku vrstu uvoda u konkretnu problematiku, razmatraju se ciq (svestrani razvoj li~nosti) i komponente vaspitawa (intelektualno vaspitawe; moralno i dru { tveno vaspitawe; fizi~ko-zdravstveno vaspitawe; radno vaspitawe; estetsko vaspitawe).

Tema drugog dela je vaspitni rad u { koli i ova razmatrawa zapo~i wu pregledom shvatawa pedago { kih klasika o problemu vaspitawa u { koli: Komenskog, Rusoa, Pestalocija, Klaparda, Ker { en { tajnera, predstavnika { kole rada, Gaudiga, Djuia, Makarenka i predstavnika `enevske i moskovske { kole. Svi oni dali su zna~ajan doprinos razvoju pedago { ke misli i mawe ili vi { e uticali na koncepciju savremenog { kolovawa.

U daqem tekstu Branko Jovanovi } razmatra ostvar ivawe vaspitnih zadataka u osnovnoj { koli kroz istra ` ivawe koje je 1988. god. vr { eno u 14 osnovnih { kola u Srbiji i koje je imalo za ciq prou~avawe i utvr ` ivawe pedago { ke vaqanosti i uslova zna~ajnih za ostvar ivawe vaspitnih zadataka. Istra ` ivawem je obuhva } eno 369 u~enika osmog razreda, 144 nastavnika, 13 direktora, 7 pedagoga, 4 psihologa i 1 pomo } nik direktora { kole. Rezultati istra ` ivawa potvrdili su osnovnu hipotezu od koje se u istra ` ivawu po { lo, da se vaspitni zadaci u osnovnoj { koli ne ostvaruju u dovoljnoj meri u skladu sa koncepcijom vaspitne funkcije osnovne { kole. Na uspe { nost ostvar ivawa ovih zadataka uti~u brojni ~inioci me | u koji-

* Branko Jovanovi } : [kola i vaspitawe.- Jagodina: U~iteqski fakultet, 1998.

ma su najznačajniji: ličnost nastavnika, njegova stručno-pedagoška osposobljenost i motivisanost, karakter interpersonalnih odnosa u kojima, nivo obezbeđenosti uslova za zadovoljenje primarnih psiho-socijalnih potreba i raznovrsnih interesovanja učenika, kao i karakter oblika i aktivnosti u kojima se i pomoću kojih se razvijaju kreativne sposobnosti i socijalizacija učenika, ali su uslovljeni i društveno-ekonomskim odnosima i karakteristikama okruženja u kome se škola nalazi. Istraišivanje je pokazalo da su materijalno-tehnički uslovi u kojima dosta različitosti ali da bitno ne određuju uspešnost ostvarivanja najvećeg broja vaspitnih zadataka. Utvrđeno je da struktura i sadržaj Zajedničkog plana i programa za osnovnu školu odgovaraju savremenim pedagoškim zahtevima i predstavljaju solidnu pedagošku osnovu, kao i to da je organizacija vaspitno-obrazovnog rada u kojima uglavnom pravilno utvrđena. Međutim, pokazalo se da u proučavanju kojima ne postoje celoviti, pedagoški zasnovani i osmišljeni sistemi vaspitnog rada i da među pojedinim institucijama nema dovoljno koordinacije. Nastavnici i stručni saradnici u kojima nisu u dovoljnoj meri pedagoški osposobljeni i motivisani za ostvarivanje vaspitnih zadataka. Učeni i nastavnici su saglasni da najveći doprinos u ostvarivanju vaspitnih zadataka imaju nastava i vannastavne aktivnosti a najmanje društvene aktivnosti učenika. Oni procenjuju da u njihovim kojima ima malo mogućnosti za kreativan i stvaralački rad učenika i da su mogućnosti za iskazivanje individualnih osobenosti i zadovoljenje naučno-tehničkih i rekreativno-zabavnih interesovanja u kojima male. Istraišivanje je takođe pokazalo da u neposrednom ostvarivanju vaspitno-obrazovnog rada prevladavaju tradicionalni oblici, metode, sredstva, postupci i organizacija, da nastavu karakteriše uverbalizam, stereotipnost nastavnih oblika i metoda rada i usmerenost na usvajanje gradiva dok se razvoj intelektualnih sposobnosti nedovoljno podstiče. Učeni i nastavnici najviše zameraju nerealan i neobjektivno ocenjivanje, nedovoljno razumevanje za svakodnevne probleme, nedovoljnu stručnost, umešnost i angažovanost u radu sa učenicima, ali u celini posmatrano, većina učenika ima pozitivno mišljenje o veštini svojih nastavnika. Rezultati dobijeni ovim istraživanjem ukazuju na niz problema i poteškoća u ostvarivanju vaspitnih zadataka u osnovnoj školi, pa autor s pravom postavlja pitanje koliko je škola u mogućnosti da uspešno ostvari ovako ambiciozno postavljene zadatke.

U sledećem tekstu se razmatra pedagoški smisao razvijanja odevskih kolektiva učenika, pa polazeći od društvene suštine škole, autor ističe: "Istovremeno i rad u učeničkim kolektivima iskazuje se kao pedagoški najracionalnija forma moralnog vaspitavanja učenika, socijalizovanja njegovih potreba i osposobljavanja za istovremeno i rad u društvenim zajednicama." (str. 117) Kako se nepovoljni interpersonalni odnosi učenika negativno odražavaju na osećanje pripadnosti učenika primarnom kolektivu, veoma je bitno razvijati povoljnu interpersonalnu klimu i odnose učenika zasnivati na saradnji, drugarstvu i razumevanju. Učenički kolektivi imaju za cilj to intenzivnije društveno angažovanje učenika i pomoću kojih autora predstavljaju pedagoški najcelishodniji put ostvarivanja društvenog vaspitavanja mladih, njihovog moralnog izgrađivanja i usvajanja etičkih vrednosti.

Uloga i zadaci razrednog starešine u razvijanju odevskih zajednica raste sa naglaženjem avajem subjekatske pozicije učenika u vaspitno-ob-

razovnom procesu. Po mišljenju autora, "uspešan razredni starešina može biti samo nastavnik, odnosno učitelj koji je duboko svestan značaja, vrednosti, smisla, složenosti, odgovornosti i plemenitosti zadataka koje treba da ostvari." (str. 129) Zato mu je potreban visok stepen pedagoške osposobljenosti, motivisanosti i permanentno osposobljavanja. Istranik i njegova su pokazala da učenici žele da nastavnici i razredne starešine imaju višeg razumevanja za njihove razvojne, lične i porodične probleme i teško je učenicima da posebno vole i cene one koje poštuju ličnost učenika, razvijaju ravnopravne odnose, saradnju i druženje, koji se angažuju za svoje učeničke i podstiču učenika u inicijativu i drugarstvo. Za uspešno funkcionisanje odeljenskog kolektiva neophodna je izrada programa i plana razvijanja odeljenskih zajednica koji predstavljaju projekat, koncepciju, strategiju, zamisao pedagoškog vođenja i razvijanja. A praćenje rada i vrednovanje ostvarenih rezultata omogućuju razrednom starešini stalno iznalaženje, dograđivanje i modifikovanje programskih aktivnosti u skladu sa postavljenim ciljevima.

Tema trećeg dela knjige je samoaktuelizacija učenika u školi. U prvom tekstu Jovanović iznosi pedagoške pretpostavke osavremenjivanja osnovne škole ističući da pored obrazovne, osnovna škola ima sve značajnije socijalizatorsku, vaspitnu i kulturnu funkciju. Kako u tradicionalnoj nastavi prevladavaju predavačke metode koje pasiviziraju učenike i gube njihovu slobodu i individualnost, u savremenom svetu jačaju procesi demokratizacije obrazovanja. Te se sve veće integrisanu, funkcionalnom povezivanju, inoviranju i interdisciplinarnom karakteru nastavnih programa, nastavni sadržaji se inoviraju i obogaćuju savremenim dostignućima tehnike, tehnologije i kulture a čime se ostvaruje izvesna sloboda u izboru pojedinih nastavnih predmeta, sadržaja i oblika njihovog realizovanja. Cilj je sve veća individualizacija vaspitno-obrazovnog rada zasnovana na dobrom i celovitom poznavanju ličnosti učenika. U savremenoj školi učenik sve više postaje subjekt, a zajedno sa nastavnikom postaju ravnopravni partneri, saradnici i stvaraoci u vaspitno-obrazovnom procesu.

Uloga nastavnika u podsticanju samoaktuelizacije učenika je veoma velika, a ogleda se, pre svega, u podsticanju, bodrenju, davanju instrukcija, motivisanju, a isto tako i u stvaranju poverljive psiho-socijalne klime u odeljenju u školi.

Obrađujući i važno problem kreativnosti u nastavi, posmatran u opciji velike uloge nastavnika - on je osnovni, najznačajniji i nezamenjiv činilac vaspitno-obrazovnog procesa, od kojeg stručno-pedagoške osposobljenosti, motivisanosti i kreativnosti najviše zavisi kvalitet vaspitno-obrazovnog rada.

Četvrti deo knjige razmatra obrazovanje i usavršavanje nastavnika i autor smatra da "neprekidno povećanje i uslovljavanje funkcija i zadataka nastavnika, po pravilu, ne prati i odgovarajuće pedagoško-psihološko, didaktičko-metodičko i učeničko osposobljavanje tokom pripremanja za nastavnički poziv, niti tokom usavršavanja nakon završetka studija." (str. 195) Zato ističe da se u modelovanju sistema osposobljavanja nastavnika mora mnogo više pažnje posvetiti kriterijumima za izbor budućih nastavnika. Tako je ističe da je sistem praćenja, vrednovanja i nagrađivanja nastavnika nedovoljno razvijen i usavršen što negativno utiče na motivisanost nastavnika za rad i da je permanentno usavršavanje

we. Zato naglašava potrebu stručnog usavršavanja nastavnika kojim bi oni zadovoljili niz sazajnih i obrazovnih potreba koje doprinose buđenju novih interesovanja za uspešno obavljanje nastavničke profesije i samoaktuelizaciju nastavnikove ličnosti, i odgovorili zahtevima nove obrazovne tehnologije. Zato programi i oblici stručnog usavršavanja nastavnika po svojim sadržajima, karakteru, vremenu trajanja, mestu organizovanja, obaveznosti i mogućnostima napredovanja treba da budu što raznovrsniji.

Peti deo, pod nazivom Instrumenti za istraživanje kole kao vaspitne sredine, sadrži dva upitnika o radu odeljenske zajednice i o kole kao vaspitnoj sredini, koji korisno mogu da posluže studentima i nastavnicima u istraživanju ovih i sličnih problema u sredinama u kojima rade.

Naučno utemeljena i jasno izložena shvatanja autora o ciljevima mogućnostima i pretpostavkama ostvarivanja vaspitnih zadataka u savremenoj kole značajan su doprinos savremenoj pedagogici koja teoriji i praksi i koristan vodič svima onima koji se na neposredan ili posredan način bave pedagogikom radom u kole, jer su kvi sa ovakvim teorijsko-metodološkim pristupom i sadržajem dosta retke u našoj literaturi.